

“...Đêm ni ai say đ< t <. ...Em < i có nghe r< n v< ...V< n m< nh ly tan theo chu< i c<< i...”

Lang thang < Đà Lạt, tôi có cái thú, đoán xem ng<< i nói chuy< n v< i mình có ph< i là dân g< c Đà Lạt không. “G< c” < đây hi< u là n< u không sinh ra, thì ít ra cũng < n lên và < đ< y c< b< n hay năm ch< c năm. V< i trò ch< i này, tôi là k< “đ< c cô c< u b< i”, ít nh< t là cho đ< n lúc này, khi tôi v< a tr< thành c< dân “đ< - mi” Đà Lạt cu< i năm ngoái, nghĩa là, vui < bu< n đi, đi chán v< < i.

* * *

“...Đêm ni ai say đ< t <.
Em < i có nghe r< n v<
V< n m< nh ly tan theo chu< i c<< i...”
 (“Bên ni Bên n<”, Cung Tr< m T<< ng)

Lang thang < Đà Lạt, tôi có cái thú, đoán xem ng<< i nói chuy< n v< i mình có ph< i là dân g< c Đà Lạt không. “G< c” < đây hi< u là n< u không sinh ra, thì ít ra cũng < n lên và < đ< y c< b< n hay năm ch< c năm. V< i trò ch< i này, tôi là k< “đ< c cô c< u b< i”, ít nh< t là cho đ< n lúc này, khi tôi v< a tr< thành c< dân “đ< - mi” Đà Lạt cu< i năm ngoái, nghĩa là, vui < bu< n đi, đi chán v< < i.
Đà Lạt không xa < gì v< i tôi. Tr<< c năm 75, tôi đã t< ng lông bông ngoài đó, ch< là chuy< n đàn đúm vui ch< i thôi ch< ch< y< u v< n < Sài Gòn ăn h< c.

Đà Lạt thu< < y th< nào? Hãy đ< ng<< i Đà Lạt (ch< c là dân ly h<< ng) nói v< Đà Lạt đ< h< x< ... stress: “... Nh< ng con đ< c v< i hàng mai anh, hay cúc qu<, nh< ng mái nhà ki< u Pháp, nh< ng gi< ng nói nh< nh<, nh< ng quán cafe ng< i đ< ng< m ch< không đ< ng<< i khác ng< m... Khi còn bé, Đà Lạt v< i tôi là cái gì đó m< m<, huy< n bí và... < nh. R< i 5 năm sau, Đà Lạt trong tôi < i mang m< t dáng đ< p rõ ràng h< n. Và yêu < m... Có nh< ng bu< i chi< u ng< i đ< c sách bên b< h<, t< đ< ng ch< t h< i, li< u 50 hay 100 năm n< a, Đà Lạt s< thay đ< i nh< th< nào...”.

Ng<< i Đà Lạt nói v< tính cách c< a h< th< này: “... hòa nhã, thân thi< n, hi< u khách, nh< nh<, hi< n h< u, lãng m< n,...”. T< than (th<) thì đ<< c, còn t< khen nh< th< cũng h< i... k<. Ng<< ng ch< t! Riêng tôi, v< i cái nhìn đ< y c< m tính và thiên v<, tôi th< y h< nói th< cũng ch< ng có gì... tr< t.

Tháng 12 năm đó, tr< i < nh. Tôi tr< < m< t khách s< n g< n H< Xuân H<< ng. Không ng< đ<< c, tôi th< b< đ< c b< h<. Bên ngoài tr< i < nh và gió nhi< u h< n tôi t<< ng. Đã < đi đ<< c g< n cây s<, ch< ng < quay v< ... Có ai đó nhóm < a < ven h<, g< n nhà máy n<< c (đ< u đ<< ng Đình Tiên Hoàng). Tôi ghé vào s<< i ké. Đó là xe bán g< i khô bò, dân đ< a ph<< ng g< i là x< p x< p. “Quán < u đ< ng” này ch< có gh< mà không bàn. Ng<< i bán cũng < nh, đ< t < a s<< i. Tôi g< i m< t đĩa khô bò và n< a x< r<< u, và là ng<< i khách duy nh< t đêm đó.

Càng vò khuya, càng lõn nh, ngò i bán ch m thêm c i,... M t cô gái khoác áo lông, t bên kia đ ng băng qua, ng i vào s i. Nhìn ki u cách son ph n, tôi đoán cô là gái ăn s ng. đ r ng r i! Khách ăn còn không có, hu ng gì khách mua hoa... Cô quay sang tôi b t chuy n nhất g ng. Tôi m i cô ly r u. Tôi bi t cô ch ng hy v ng gì th ng b i b m nh tôi, ng i l đ ng, u ng r u đ (12.000 đ/x) , nh m khô bò (5.000 đ/dĩa), t ng c ng c 0,5 USD, th đó làm gì có ti n mà đi... “tâm s”.

Cái không khí đ , v ng ng i, lõn nh o, và bu n nh ch u c n th này, ng i ta đ hu ch to t v i nhau nhi u th . Đ i đây là trích m u đ i tho i gi a tôi và cô gái.

- Anh là dân Đà Lạt?

- Không, tôi tha h ng...

- Anh làm nghề gì?

- Ai m n gì làm n y. Còn cô?

- Làm cái nghề nh anh th y đó. Hôm nay th năm, ch ng b t đ c kh a nào..

- Không, tôi mu n h i, cô là dân Đà Lạt?

- Em g c i mi n Trung, nh ng s ng i Đà Lạt t nh . Cho em xin đ i u thu c.

Tôi đ y gói thu c sang phía cô và b t qu t. Ánh l a lóe lên, tôi ch t th y cô sang tr ng nh m t m nh ph trong chi c áo khoác lông màu tr ng...

- Cô có con ch a?

- Có cháu ngo i r i

- Xin l i, cô bao nhiêu tu i?

- Năm m i ba (53)

Vài phút im lõn ng trôi qua...Cô gái v n xoay m t ra ngoài đ ng, phía b h . Tôi b i r i c c k , n c c n ly xây ch ng đ hoàn h n...

- Trông cô tr h n tu i nhi u, tôi đoán ch ng ba m i m y.

- T i đánh son ph n nhi u . Sáng mai l i đây, anh s th y em khác,..

- Sao không i nhà trông cháu?

- Không thích nh v con cái...

- Không còn nghề gì khác đ làm sao?

- Không. Bi t làm cái gì đ s ng bây gi . May vá thì đ c bao nhiêu. Nh v con cái thì em không thích. Không giúp đ c nó thì thôi, nh và làm gì.

- Cô có th bán thu c lá, bán m i nh u i đây này. M t ngày ki m ch ng năm ch c (ngàn) thì đ r i.

- N nhi u, ki m b ng đó làm sao đ . Tr góp ngày cũng c trăm hai (ch c ngàn) r i

- Cô tiêu xài gì mà m c n nhi u?

- Ti n nhà, ti n ăn, ti n son ph n, ti n thuê qu n áo “đi làm”. Cái áo lông này là em thuê. Thuê ngày nào tr ngày đó.

- Cô l n tu i r i, làm sao dành khách n i v i t i tr ?

- T i nó đi giá cao, mình đi giá r . G p m y th ng x n, t i nó cũng ch ng đ ý l m, mi n là r .

- M i l n đi nh v y đ c bao nhiêu?

- Em hét hai trăm (ngàn), t i nó tr c trăm r i, trăm hai là đi đ c r i . K t quá, thì năm b y ch c cũng đi... Hên thì vài ba c m t đêm. Không có ti n, sáng mai g p m t con m ch n khó ch u l m.

Góc t i c a m t đô th đ y ánh sáng là nh th ... Đêm đó tr i lõn nh kinh kh ng. Nh ng cái kh n cùng c a xã h i, ch ng có cái nào gi ng cái nào. Ph i nhìn vào góc t i m i th y b m t th t c a xã h i. Cô đi m già có th móc túi khách làng ch i v i nhi u th thu t, nh ng h hành x “chính danh” và t n cùng c a xã h i r i. Còn nh ng th đi m khác đ c ng i đ i tôn vinh,

xum xoe, đi u đóm., nh ng h có th a kh năng làm tiêu tủng c vài th h nh ch i. Nói n a thêm bu n...

H i đó đon b h này, chi u chi u là có nh ng xe bán x p x p sà t i bán. Khách ng i gh đá ven h , ho c ăn đ ng. Có l n tôi g p cô bé ngoài hai m i, mang theo c p, đi xe đ p đ n bán ph m . Gi chuy n, cô gái nói: Cháu h c ngành vi n thông đ i h c Đà L t. Gi này đông khách nên đ n ph m . Thùng khô bò đ t trên yên sau xe g n máy, xe công an đ n thì ù té ch y. Tôi đã ch ng ki n c nh b c a ch y l y ng i nh th , b l i sau l ng đĩa, đĩa, gh nh a,... Khách th ng tình, đ ng l i ch h quay l i, tr t i n, còn không thì coi nh m t. Mà công an hình nh cũng ch ng mu n b t. Xe công an c th ng th nh ch y. Phía tr c báo đ ng, ng i xe, ng i thúng ch y l n vào h m...Nh ng đ o này, không còn th y nh ng xe x p x p bán đ o n a ven h . Ch c công an làm g t r i.

Đà L t là thành ph tr , ch c trăm năm. Dân đ nh c n i đây ch y u đ n t mi n Trung, Qu ng Nam, Qu ng Ngãi, Bình Đ nh, Phú Yên,... H đ c thuê m n làm đ ng xá, xây c t. R i sau này ng i mi n B c vào tr ng rau, tr ng hoa, r i ng i Hu cũng vào l p nghi p. Đ t di c 54 cũng kéo theo c ngàn ng i đ n Đà L t kh n hoang l p p. Ng i Đà L t đ n t m i mi n đ t n c, mang theo văn hóa đ c thù, mà đ th y nh t là m th c. Ch ng bi t tôi có thiên v hay không, nh ng ăn bún bò Hu , mì Qu ng Đà L t th y ngon h n Hu hay x Qu ng nhi u. Cay xé h ng, trào n c m t v n th y thềm.

Ng i Qu ng, ng i Hu , ng i B c,... s ng Đà L t m t đ n đi b n s c vùng mi n c a riêng h . S kh n hoang mang h đ n g n nhau b t c n g c gác, l i thêm n i nh quê, r i núi đ i, sông su i, khí h u và s yên tĩnh c a thiên nhiên đã bi n h thành con ng i khác: ng i Đà L t, ch t phác và hi u khách, hi u khách thi t tình ki u Nam B , nh ng nh nh ch không n ào.

M t bu i sáng Ch nh t, tôi ng i u ng cà phê góc ph Bà Tri u. Hai c già, bà điều ông, ch m rãi vào quán. Ông m c áo vest, đ i mũ casket, c m t báo Pháp. Bà m c áo dài, khoác áo măng tô, tay c m sách kinh, áng ch ng h v a đi l nhà th Con Gà v . Ông trông ra dáng công ch c th i Tây. Bà dáng quý phái, trang đ i m nh . Bà g i ly cà phê s a cho ông, và tách trà nóng cho bà, r i l ng l y nh ng viên thu c t v : “ Ông u ng thu c đi”. “ Ch a u ng!”, ông già c u c , m t v n không r i t báo. lát sau, bà đ y ly n c v phía ông, nh nhàng: “ Ông u ng đi, t i gi u ng thu c r i”. “ Không u ng!”, m t v n dán vào t báo. Bà nhìn quanh qu n đầu đó. lát sau l i đ a thu c sát tay ông: “ Ông u ng đi, k o t i l i ho xù xù”. L n này ông c m m y viên thu c cho v i vào mi ng nh tr n đ i, làu bàu: “ Đã b o ch a u ng lúc này mà c u ng, c u ng...”. Bà yên l ng rót thêm trà cho ông, m t và mi ng ra chi u mẫn nguy n. Nhìn hai “con kh già” làm... nũng, th y đ t tr i Đà L t b ng nhiên giao hòa, t i n muôn b c t hóa thành t i n... âm ph , th gi i ph ng hay cong cũng tr thành vô nghĩa.

Ai đó Đà L t m u đ v ng t ng, nh ng ng i Đà L t (g c) hình nh không có máu làm quan, và h cũng ch ng mu n làm quan. H thích đ i yên ph n v i đ t tr i cây c . Tôi có ng i quen Đà L t làm viên ch c ngân hàng, bon chen kém c i, xin v h u non, s a ch a đ i n t lai rai và th a m n v i cái ngh x p x ình này. Tu n tr c đi karaoke v i nhau. Anh hát bài “Bi n nh”, cũng đ ng lên c m micro bi u di n nh ca sĩ th thi t. Anh hát đ c, nh ng bi u c m tha thi t nh mu n ch bi n lên r ng. Ban giám kh o đ i n t cho anh 100 đ m. Ch c máy karaoke này đ c đ c tâm tr ng con ng i? Ch v ng i c nh cũng “máu” không kém, ch i bài “Đêm

nay ai đ a em v”. Ch ng bi t h có n ý gì v i nhau qua l i ca ti ng nh c hay không, nh ng m i sáng hôm đó, đi ch Đà L t, còn th y tay ch khoác tay anh, đ u nghiêng ng a vào nhau, trông h “l ng” v i nhau ph t. M t cái “l ng” đ m th m h t s c Đà L t.

Th i gian Đà L t đ ng nh ch m l i. Nh p s ng cũng ch m l i. Nh ng ng i muôn năm cũ đang nh nhàng né tránh nh p s ng th i đ i. Mà dân Đà L t (g c) đ đây ch c cũng ch ng còn đ c bao nhiêu. Th i cu c đã phân tán h đi kh p n i r i.

Nghe nói, ng i ta đ nh m i ki n trúc s Pháp thi t k l i Đà L t. Cũng nghe nói, ng i ta đ nh l p m t đô th Đà L t khác trên con đ ng đi lên Su i Vàng. , m t đô th Đà L t tráng l nên th , mà thi u “con- ng i-Đà- L t”, thì cái h n c a Đà L t s ra sao?

Nh ng ng i con c a Đà L t nay quy c h ng, không kh i ch nh lòng vì nh ng đ i thay: nhà hàng, nhà cao t ng, các v t đ i đã đ n cây xanh, còn tr đ t đ s n sàng cho nh ng đ án hoành tráng, x ng t m v i m t thành ph du l ch, x s ngàn hoa, nh có ng i nói: “ Ng i ta c t m t m nh Saigon lên, đem dán vào Đà L t và b o r ng Đà L t đang phát tri n trong... quy ho ch”. Đà L t tr nên th c đ ng h n...

M t bu i chi u x m t i góc đ ng Phan B i Châu – Bùi Th Xuân, tôi nói bâng qu v i bà bán b p n ng, khi đ ng ch l y b p: “ Đà L t ch còn con đ ng Đinh Tiên Hoàng đ n đ n tr ng đ i h c là còn nét cũ”. Ch nói nh thì th m: “ Còn ch , còn m t con đ ng còn sót l i, con h m tr c m t đó. Anh vào xem đi, không khéo mai m t l i không còn n a”. , con đ ng đ c h p càng đi sâu, càng âm u, yên l ng, ch có ti ng gió th i qua hàng cây. M t bên vách cao, lá và nh ng cây to, m t bên là v c, r i rác vùi căn nhà nh . Nhón chân lên, có th th y bên kia là ánh đèn c a khu du l ch Bùi Th Xuân, n ào, chèo quéo khách du l ch. S t ng ph n ch cách nhau ch a đ y trăm mét.

Đà L t bu n hiu, con đ ng sót l i bu n hiu, “ng i muôn năm cũ” bu n hiu,... T t c m đ n sau nh ng đ t festival hoành tráng.

Tôi mu n trích đ n m t bài th c a Cung Tr m T ng đ c Ph m Duy phù phép thành b n nh c “ Bên ni Bên n ” đ k t thúc bài vi t t p này. Mà li u có k t thúc đ c ch ng? Bi t bao n i ni m còn ch t ch a Ki u lão Đà L t ch là m t trong nh ng ngã r bu n bã, còn bi t bao ngã r khác n a. Nói m y cho v a?

Thôi, hãy c thì th m theo đ n nh c...

*“...Bên tê thành ph tráng l
Giai nhân n m khoe lã th
Bên ni ph v ng, ôi lòng ngo i ô
Em có nghe h nh b c ai gõ nh p, bóng ai giang h ?
H n ai bên ni dài in ngõ cũ
Em có nghe bên ni l nh h n bên n ?
Phút giây chia lìa, trong lòng v n ph i đèo mong
Hai tâm linh giam kín l i....”*